

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА

Факультет філології

Кафедра загального та германського мовознавства

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ВСТУП ДО МОВОЗНАВСТВА

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Освітня програма «Польська мова і література та англійська мова»

Спеціальність **V11 Філологія**

Спеціалізація (за наявності) **V11.033 Слов'янські мови та література**
(переклад включно), перша - польська

Галузь знань **В Культура, мистецтво та гуманітарні науки**

Затверджено на засіданні кафедри
загального та германського мовознавства
Протокол №1 від “26” серпня 2025 р.

м. Івано-Франківськ – 2025

1. Загальна інформація

Назва дисципліни	ВСТУП ДО МОВОЗНАВСТВА
Викладач (-і)	доц. Воробець Олексій Дмитрович
E-mail викладача (-ів)	oleksii.vorobets@cnu.edu.ua
Формат дисципліни	очна
Обсяг дисципліни	90 годин/3.0 кредити ECTS
Консультації	Консультації проводяться згідно з узгодженим графіком на навчальний семестр. Також консультації можливі в день проведення лекцій чи практичних занять, окрім того практикується залучення онлайн ресурсів за попередньою домовленістю.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/developer/course/view/4227

2. Анотація до навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Вступ до мовознавства» спрямована на ознайомлення здобувачів вищої освіти з базовими теоретичними поняттями мовознавства та передбачає формування цілісного уявлення про мову як структуру з огляду на сучасний стан лінгвістичної науки. Курс містить систематичний виклад основних понять, категорій та методологічних принципів мовознавчої науки, відомості про сутність та природу мови, її походження, функціонування та розвиток, виникнення й розвиток письма, класифікацію мов світу за походженням і будовою, шляхи й методи вивчення мовного матеріалу, зв'язок мовознавства з іншими науками, практичне використання мови.

Матеріал курсу формує осмислений підхід до мовних явищ, пояснює численні фонетичні, морфологічні та лексичні зміни, що відбуваються у мові, подає наукове трактування уже відомих з попереднього досвіду мовленнєвих фактів.

3. Мета та цілі навчальної дисципліни

3.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Вступ до мовознавства» є ознайомлення здобувачів вищої освіти із проблематикою мовознавства, основними поняттями, якими оперує ця наука на сучасному етапі розвитку та повідомлення загальних відомостей щодо властивостей, особливостей будови мови, необхідних для подальшого поглибленого вивчення дисципліни лінгвістичного циклу.

3.2. Найважливішими цілями курсу:

- ✓ розкрити предмет і завдання мовознавства, ознайомити з основами теорії мови, найважливішими категоріями та методичними основами науки;
- ✓ визначити місце загального, конкретного та прикладного мовознавства в системі наук;
- ✓ окреслити основні проблеми класифікації мов світу, закономірності історичного розвитку мови;
- ✓ розглянути ключові теорії походження, сутності, функцій та будови мови;
- ✓ пояснити функціонування та взаємодію її структурних одиниць;
- ✓ розглянути природу, структуру, теорії походження письма;
- ✓ спонукати до осмислення значення мови для окремої людини і людства загалом.

4. Програмні компетентності та результати навчання

Загальні компетентності

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в

галузі філології (лінгвістики, літературознавства, фольклористики, перекладу) в процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій та методів філологічної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 5. Здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 6. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

Фахові компетентності

ФК 1. Усвідомлення структури філологічної науки та її теоретичних основ.

ФК 2. Здатність використовувати в професійній діяльності знання про мову як особливу знакову систему, її природу, функції, рівні.

ФК 8. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією для розв'язання професійних завдань.

Програмні результати навчання

ПРН 2. Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати.

ПРН 7. Розуміти основні проблеми філології та підходи до їхнього розв'язання із застосуванням доцільних методів та інноваційних підходів.

ПРН 16. Знати й розуміти основні поняття, теорії та концепції польської, англійської, української філології, уміти застосовувати їх у професійній діяльності.

ПРН 17. Збирати, аналізувати, систематизувати й інтерпретувати факти мови й мовлення й використовувати їх для розв'язання складних задач і проблем у спеціалізованих сферах професійної діяльності та / або навчання.

ПРН 20. Дотримуватися правил академічної доброчесності, тобто принципів особистого прикладу, відповідальності, справедливості, академічної свободи, взаємоповаги і взаємодовіри, прозорості, партнерства та взаємодопомоги, компетентності й професіоналізму, законності тощо.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни			
Вид заняття			Загальна кількість годин
лекції			12
практичні			18
самостійна робота			60
Ознаки навчальної дисципліни			
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / Вибірковий
1	В11 Філологія	1	Нормативний

Тематика навчальної дисципліни

Теми	Кількість годин

	лекції	практичні	самостійна робота
Тема 1. Мовознавство як наука. 1.1. Предмет і завдання курсу «Вступ до мовознавства». 1.2. Методи дослідження мови. 1.3. Функції мови. 1.4. Мова і мислення. 1.5. Місце мовознавства у системі наук. 1.6. Основні теорії походження мови. 1.7. Гіпотези про природу і сутність мови. 1.8. Закономірності розвитку мов. 1.9. Мова і суспільство.	1	2	8
Тема 2. Мови світу, їх вивчення та генеалогічна класифікація. 2.1. Загальна характеристика мов світу. 2.2. Порівняльно-історичний метод в основі групування мов за їх походженням. 2.3. Основні мовні сім'ї, групи та підгрупи. 2.4. Слов'янська група мов (підгрупи та їх представники). 2.5. Германська група мов (підгрупи та їх представники). 2.6. Романська група мов (підгрупи та їх представники).	2	2	5
Тема 3. Фонетика як розділ мовознавства. 3.1. Три аспекти вивчення звуків: фізичний, фізіологічний та лінгвістичний. 3.2. Артикуляція. Артикуляційна база. Акцент. 3.3. Поняття фонем. Фонема і звук. 3.4. Звукова матерія мови. 3.5. Фонетика і природничі науки. 3.6. Класифікація звуків. 3.7. Фонетичне членування мовленнєвого потоку. 3.8. Основні теорії складу та його особливості у різних слов'янських та германських мовах. 3.9. Наголос.	1	2	5
Тема 4. Письмо. 4.1. Поняття ідеограми. Мови з ідеографічним письмом. 4.2. Три етапи розвитку фонографії. 4.3. Особлива роль грецького буквено-звукового письма. 4.4. Графіка. Алфавіт. Чотири сім'ї алфавітів. 4.5. Винячення письма як особливий чинник розвитку людства. 4.6. Передумови розвитку письма. 4.7. Етапи і форми розвитку графічного письма. 4.8. Три шляхи спрощення письма. 4.9. Орфографія. Принципи орфографії.	2	2	5

Тема 5. Лексикологія як частина мовознавства. 5.1. Розділи лексикології. 5.2. Слово як одиниця мови. Проблема лінгвістичного визначення слова. 5.3. Слово і лексема. 5.4. Значення слова. 5.5. Лексико-семантичні категорії (полісемія та її зумовленість; синоніми, антоніми, омоніми та специфіка їх перекладу).	2	2	8
Тема 6. Історичні зміни лексичного складу мови. Екологія мови. 6.1. Історична лексикологія та етимологія. 6.2. Екстралінгвальні чинники змін лексики природної мови. 6.3. Архаїзми та історизми, актуалізація історизмів у сучасній системі освіти. 6.4. Неологізми. 6.4. Запозичена лексика (класифікація та проблеми семантичної адаптації). 6.5. Мовні контакти. Засвоєння чужомовної лексики крізь призму сучасних суспільних змін.	1	2	5
Тема 7. Фразеологія. 7.1. Предмет фразеології. Класифікація фразеологізмів. 7.2. Національна своєрідність фразеології та специфіка її перекладу. 7.3. Фразеологізм як знак вторинної номінації. 7.4. Латинський паремійний спадок у слов'янській (українській, польській) та германській (англійській) фразеології.	1	2	8
Тема 8. Лексикографія. 8.1. Теоретична і практична лексикографія. 8.2. Типи словників (енциклопедичні та лінгвістичні). 8.3. Перекладні словники як чинник розвитку міжкультурної комунікації. 8.4. Структура словникової статті у найбільш поширених одномовних словниках. 8.5. Одномовні словники: принципи укладання та використання. 8.6. Короткий огляд історії польської та англійської лексикографії.	1	2	8
Тема 9. Синтаксис як розділ граматики. 9.1. Словосполучення. Типи словосполучень. 9.2. Поняття валентності. 9.3. Речення та його ознаки. 9.4. Синтаксичні зв'язки слів.	1	2	8
Разом годин за семестр	12	18	60

Загальна система оцінювання курсу	Накопичування балів під час вивчення дисципліни здобувачем вищої освіти здійснюється у такому співвідношенні (підсумковий контроль у формі екзамену): Загальні 100 балів включають: 25 балів за практичні заняття; 15 балів за самостійну роботу (презентаційний проєкт – 10 балів, термінологічний словник – 5 балів, індивідуальне завдання на вибір здобувача – 5 балів); 5 балів за контрольну роботу; 50 балів за екзамен. Мінімальна кількість балів для позитивного зарахування курсу – 50 балів. Поточний контроль проводиться на кожному практичному занятті за виступ та виконання письмового завдання студентом. Передбачає оцінювання теоретичної підготовки здобувачів вищої освіти із зазначеної теми під час роботи на практичних заняттях та набутих професійних навичок під час виконання практичних завдань. Оцінювання відповідей здобувачів освіти на практичних заняттях відбувається згідно навчального розкладу за 100 бальною шкалою. Критерії поточного оцінювання: «90-100 балів» – здобувач вищої освіти в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей (в т. ч. у вигляді мультимедійних презентацій), глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов’язкову та додаткову літературу. «70-89 балів» – здобувач вищої освіти достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей (в т. ч. у вигляді мультимедійних презентацій), в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов’язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. «50-69 балів» – здобувач вищої освіти в цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей (в т. ч. у вигляді мультимедійних презентацій), але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. «Менше 50 балів» – здобувач вищої освіти не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності. Контроль за самостійною роботою. Самостійна робота здобувачів освіти передбачає: 1. презентаційний проєкт; 2. термінологічний словник; 3. індивідуальне завдання на вибір здобувача.
Вимоги до письмової роботи	Комплексна контрольна робота охоплює 30 тестових завдань з усіх тем. Контрольна робота виконується на останньому практичному занятті у письмовій формі або на платформі дистанційного навчання.
Практичні заняття	Письмові завдання, захист виконаних презентацій на обрані теми, обговорення проблемних питань. Оцінюються кожне завдання за 100-бальною системою.

Умови допуску до підсумкового контролю	- відвідування лекцій, відпрацювання усіх лекцій, на яких студент був відсутній; - активна робота під час практичних занять - здача індивідуальних завдань в межах самостійної роботи - за результатами оцінювання (бали за практичні заняття, контрольну роботу і самостійну роботу) набрав не менше 25 балів.																			
Підсумковий контроль	Підсумковий семестровий контроль являє собою підсумкове оцінювання результатів навчання здобувача вищої освіти за семестр, що з даної дисципліни здійснюється у формі екзамену. Повторне складання допускається не більше двох разів з кожної дисципліни: один раз викладачеві (талон №2) тестування в системі дистанційного навчання + усне опитування відповідно до програмових вимог, другий – комісії (талон №3) реалізується виключно у тестовій формі з використанням організаційно-технологічних процесів. Якщо студент не склав навчальну дисципліну за талоном 3, дозволяється повторне вивчення навчальної дисципліни впродовж наступного семестру. Шкала оцінювання для екзамену <table border="1" data-bbox="451 817 1473 1189"> <thead> <tr> <th data-bbox="451 817 794 898">Університетська</th> <th data-bbox="794 817 1029 898">Оцінка ECTS</th> <th data-bbox="1029 817 1473 898">Оцінка за національною шкалою</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="451 898 794 954">90-100</td> <td data-bbox="794 898 1029 954">A</td> <td data-bbox="1029 898 1473 1111" rowspan="5" style="text-align: center; vertical-align: middle;">зараховано</td> </tr> <tr> <td data-bbox="451 954 794 999">80-89</td> <td data-bbox="794 954 1029 999">B</td> </tr> <tr> <td data-bbox="451 999 794 1032">70-79</td> <td data-bbox="794 999 1029 1032">C</td> </tr> <tr> <td data-bbox="451 1032 794 1066">60-69</td> <td data-bbox="794 1032 1029 1066">D</td> </tr> <tr> <td data-bbox="451 1066 794 1111">50-59</td> <td data-bbox="794 1066 1029 1111">E</td> </tr> <tr> <td data-bbox="451 1111 794 1155">25-49</td> <td data-bbox="794 1111 1029 1155">FX</td> <td data-bbox="1029 1111 1473 1189" rowspan="2" style="text-align: center; vertical-align: middle;">не зараховано</td> </tr> <tr> <td data-bbox="451 1155 794 1189">0-24</td> <td data-bbox="794 1155 1029 1189">F</td> </tr> </tbody> </table>	Університетська	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	90-100	A	зараховано	80-89	B	70-79	C	60-69	D	50-59	E	25-49	FX	не зараховано	0-24	F
Університетська	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою																		
90-100	A	зараховано																		
80-89	B																			
70-79	C																			
60-69	D																			
50-59	E																			
25-49	FX	не зараховано																		
0-24	F																			

7. Політика навчальної дисципліни

Письмові роботи	Тестові завдання після кожної лекції. Індивідуальні презентації. Підсумкова тестова контрольна робота.
Академічна доброчесність	Дотримання академічної доброчесності засновується на ряді положень та принципів академічної доброчесності, що регламентують діяльність здобувачів вищої освіти та викладачів університету: 1. Кодекс честі Карпатського національного університету імені Василя Стефаника. 2. Положення про Комісію з питань етики та академічної доброчесності. 3. Положення про запобігання академічному плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі здобувачів освіти Карпатського національного університету імені Василя Стефаника. 4. Положення про запобігання академічному плагіату. 5. Склад комісії з питань етики та академічної доброчесності Карпатського національного університету імені Василя Стефаника. 6. Лист МОН України «До питання уникнення проблем і помилок у практиках забезпечення академічної доброчесності».

	Ознайомитися з даними положеннями та документами можна за посиланням: Електронний фонд локальних нормативно-правових документів Карпатського національного університету імені Василя Стефаника
Відвідування занять	Можливість і порядок відпрацювання пропущених здобувачем освіти занять регламентується «Положення про порядок організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Карпатського національного університету імені Василя Стефаника». Ознайомитися з положенням можна за посиланням: Електронний фонд локальних нормативно-правових документів Карпатського національного університету імені Василя Стефаника У разі виконання завдання здобувачем освіти пізніше встановленого терміну, без попереднього узгодження ситуації з викладачем, оцінка за завдання – «незадовільно», відповідно до «Положення про порядок організації та проведення оцінювання успішності студентів Ознайомитися із положенням можна за посиланням: Електронний фонд локальних нормативно-правових документів Карпатського національного університету імені Василя Стефаника
Неформальна освіта	Можливість зарахування результатів неформальної освіти регламентується «Положенням про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти в Карпатському національному університеті імені Василя Стефаника». Ознайомитися із положенням можна за посиланням: Електронний фонд локальних нормативно-правових документів Карпатського національного університету імені Василя Стефаника Для здобуття неформальної освіти рекомендовано використання платформ Coursera, Prometheus, Udemy, EdEra та ін. Також за рішенням кафедри здобувачам освіти, які брали участь у науково-дослідній роботі (роботі конференцій, студентських наукових гуртків та проблемних груп, підготовці публікацій), а також були учасниками олімпіад, конкурсів, можуть присуджуватися додаткові бали «Положення про порядок організації та проведення оцінювання успішності студентів». Ознайомитися із положенням можна за посиланням: Електронний фонд локальних нормативно-правових документів Карпатського національного університету імені Василя Стефаника

8. Рекомендована література

Основна

1. Бацевич Ф.С. Духовна синергетика рідної мови. Київ, 2009. 192 с.
2. Бацевич Ф.С. Філософія мови. Історія лінгвофілософських учень. Підручник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2008. 240 с.
3. Вступ до мовознавства: за ред. І.О.Голубовської. Київ. Академія, 2016. 318 с.
4. Воробець О.Д. Вступ до мовознавства: методичні рекомендації для самостійної роботи здобувачів вищої освіти спеціальності 035 «Філологія». Івано-Франківськ: ПНУ (Е-видання), 2024. 35 с.
5. Дрогомирецький П.П., Пена Л.І. Вступ до мовознавства: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ: Фоліант. 2015. 102 с.

6. Загнітко А.П. Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни. У 4-х т. Донецьк: ДонНУ, 2012.
7. Зіставно-типологічні студії: українська мова на тлі споріднених мов: монографія / за ред. акад. НАПН України В. І. Кононенка. Київ; Івано-Франківськ; Варшава, 2015. 316 с.
8. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства. Київ: Академія, 2006. 336 с.
9. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства. Київ: Академія, 2005. 368 с.
10. Лучик В. В. Вступ до слов'янської філології. Київ: Академія, 2008. 344 с.
11. Предикат у структурі речення: монографія. Київ; Івано-Франківськ; Варшава, 2010. 408 с.
12. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика. Енциклопедія. Полтава: Довкілля-Київ, 2006. 716 с.
13. Супрун Л.В. Загальне мовознавство. Київ: Знання, 2012. 335 с.
14. Vorobrts O. Functional and Semantic Extension of the Sentence of the Modern Ukrainian Literary Language. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*. 2021. Vol. 8. № 2. P. 131-136.

Додаткові електронні ресурси:

1. <http://www.litopys.org.ua>
2. <http://www.mova.info>
3. <https://www.pravopys.net>
4. <https://ukr-mova.in.ua>
5. <https://t.me/semantyk>

Викладач

Олексій ВОРОБЕЦЬ